

САГА ОЛОХ

Чурапчы
улууһун хаһыата

ХАҞЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
13 КҮНҮТЭН ТАХСАР

2002 с.а.
Бэс ыйын
25 күнэ
ОПТУОРОУНЬУК
№ 74 (8823)

Россия көгүл түстүүгэ чемпионата

ТӨРДҮС, ТҮМҮК КҮНҮТЭ

74 кг ыйааһыннаахтарга Б.Сайтиев журналистар "Россия чемпионатыгар хайааһыннаахтарга?" дигэн ыйытыларыгар: "Көбүөр көрдөрүө", — дигэн хараарбыт. Кини Европа биэс, аан дойду түөрт, Үтүө Дьулуур, Олимпийскай оонньуулар чемпионна. Кырдык, улахан түстүүк этинэн-хаанынан сэрэйбитин курдук, көбүөр атыны көрдөрдө. Дьингэр, түстүүнү сөнгөрдөччүлөр кини бастырымгар саарбахтаабат этилэр. Б.Сайтиев финалга диэри көрсүбүт дьонун кими да тутуһуннарбаах тийибитэ. Финал инниниздэ халыһымаа Европада иккис миэстэлээх Алания бөдөлүн И.Фариевы элбэх очконан ыраастык холлута. "Чэ, Бувайсар бастыыр", — дигэн көрөөччүлөр ити кэнниттэн бары бир санаага кэлбиттэ. Финалга 1 миэстэни былдьаа М.Исагаджиевтин тахсаллар. Сыннааланга диэри Б.Сайтиев 1 баллынан хотон испитэ, салгы хонжук үлэстимитигэр М.Исагаджиев утарсааччытын булгу сэрээн иһэн атынан олуйан саннын халыһымаа түбэрэн, үс баллы ылан, 3 : 2 ахсаанынан хотон, кыйыы өрөгөйүн билэ. Ньиргиздээх ытыс тыаһын ортогугар Б.Сайтиев уолу санныга талтайбахтаата уонна астымыттын туттан иһин түгүстэ. И.Фариевы К.Темезово очконан хотон, боруонса медалыга тигистэ.

96 кг ыйааһыннаахтарга кини уолаттардаахпын дири уолаттара, аан дойду чемпионнара, спорт үтүөлээх маастардара Г.Голиков (Москва), К.Курмагомедов (Дагестан) финалгы кыйаһымаа 1 миэстэни былдьаһаллар. Бу иннинэ Г.Голиков бастакы эргиргэ норуоттар икки ардыларынаа кылаастаах маастар О.Калогов (Алания) очконан, иккис эргиргэ сынынан баран, үтүс эргиргэ А.Шамаров (Калининград) араһынан үтүлүбүтүнэн очкон полуфиналга Р.Самбаев (Московский уобалас) очконан кыйаһымаа. Очкон К.Курмагомедов турнирнай баалаһынната ордук курдук этэ. Ол курдук, бастакы эргиргэ Б.Атеев (Дагестан) очконан, иккис эргиргэ Т.Тигиев (Алания) ыраастык, үтүс эргиргэ

К.Кудзаев (Кемерово) эмиз ыраастык көбүргэ уурталаан кыйаһымаа. Бу бөдөлүн атын улахан турнирдаах бэйэ-бэйэлэрин көрсөннөр кинилэрин билсипт, хараары-таары хотуһар эбиттэр. Хотуһууларын ахсаана тэҥэспит. Дьэ, бу сырымаа кыйалара буоларын көбүөр көрдөрүө турдабы. Ыраахан ыйааһыннаахтар диэтэххэ, олус сымсатык араас албаһы туттан көрдөрбүтүрүн таһынан улахан көбүргэ бослуттарын-халыһымаа дааастаатылар. Очкон кыйалара да чугуйбакка тыааһыннаахтык кырыһаллар. Сыннааланга диэри К.Курмагомедов накаттаан бир баллынан хотон испитэ. Сыннаалан кэнниттэн куустуһан түстүүгэ Голиковдэны өтүктээн үс баллы ылан, 3 : 1 ахсаанынан тух да мөөкүрө суох кыйаһын тахсар. К.Курмагомедов көбүөртэн тахсыбакка, мөөкүрү тарда сырыта эрэри, Голиковдэ быраһымаа чачы ыраас үлэ этэ. Үтүс миэстэни Дагестан бөдөлүн Р.Шейков ыларым ситистэ.

120 кг ыйааһыннаахтарга Олимпийскай оонньуулар чемпионнара, аан дойду чемпионнара кыйаһылааһа, иккис төгүлүлээх призера, Европа түөрт төгүлүлээх чемпионна, аан дойду Кубогун хаһааһына, Үтүө Дьулуур оонньуулар кыйаһылаахтара, спорт үтүөлээх маастара Д.Мусульбес (Алания) көбүөр геройдарыттан биридэстэринэн буолла. Норуоттар икки ардыларынаа кылаастаах маастар А.Ковалевский (Нижегородская) очконан, А.Голиков (Красноярская) ыраастык, М.Басиев (Алания) очконан кыйаһылаан, финалга норуоттар икки ардыларынаа кылаастаах спорт маастара Н.Телегин очконан хотон, Россия алтыс төгүлүн бастаата. Норуоттар икки ардыларынаа кылаастаах спорт маастара И.Ярыгин бириһингэр бастаабыт О.Корняков (Воронеж) Россия чемпионун, Европа призери М.Басиев (Алания) хонжук үлэстимитигэр очконан хотон, үтүс миэстэни ыла. Бу түбүлүгэ бастаабыттар, Россия үтүөлээх тренери, Россия сүүмүрдэммит хамаандатын сүрүн тренери Д.И.Тедеев эл-

литин курдук, аны күһүн Тегеран куоракка ытыллыахтаах аан дойду чемпионатыгар кытыахтаахтар. Очкон бу чемпионнаа аан дойдуга аатырбыт бөдөлүн бары кытыһылар. Ол курдук, түөрт Олимпийскай оонньуулар, икки аан дойду уонна алта Европа чемпионнара кытыһы ылылар. Бочуоттаах ыалдьыттарынан Россия сүүмүрдэммит хамаандатын старшай тренери Д.И.Тедеев, аан дойду чемпиона, Олимпийскай оонньууларпризердара, Россия түстүүгэ вице-президенти А.А.Вараев, Олимпийскай оонньуулар үс төгүлүлээх чемпионнара, Государственной Дума депутаты, Россия Геройа А.А.Карелин, Россия түстүүгэ вице-президенти И.Ярыгин аатынан фонда президенти Н.А.Ярыгина, Красноярскаядаагы Үрдүкү спортивной маастарыстыба оскулатын директор Д.Г.Миндзашвили, Олимпийскай оонньуулар иккис төгүлүлээх чемпионнара, көгүл түстүүгэ Россия сүүмүрдэммит хамаандатын тренери С.А.Белоглазов, ФИЛА судайскай комиссиятын чилиэни, курактэһин сүрүн судуйага, норуоттар икки ардыларынаагы эстрадакылаастаах судуйа Н.Б.Жури, Россия иккис төгүлүлээх чемпионна уонна призера Э.Д.Гогова, көгүл түстүүгэ дьахталларга Россия старшай тренери Т.С.Барба, Советскай Союз бочуоттаах маастара, РФФР уонна СР үтүөлээх тренери Д.Г.Зангиев, Олимпийскай оонньуулар чемпионнара А.В.Исанишский, Россия түстүүгэ президенти, олимпийскай чемпион М.Г.Мамашвили уо. д. а. сырыттылар.

Кинээ Россия түстүүтүн чемпионатын сабыы церемонията буолла. Музыка тыаһыгар добуһуоллатан кыйаһылаахтар парадтаан тахсаллар. Чемпионнара уонна призерадаах бриллианнаах кыһыл көмүс, үрүк көмүс, боруонса медаллар туттарылыннылар. Чемпионнарга быһахтаах үрүк көмүс сахалыы куру кэртэригэр, элбэх бириһингэр бэрилиннилэр. Түмүкү СР Президенти В.А.Штыров бар дьонун, чемпионнары элбэх күлүмүк халыһылаах Россия түбүлүгэ түмүктэммитинэн эбэрдэлээн туран, Россия түстүүтүн салалатыгар, ыалдьыттарга махтаһын биллэрдэ. Түөрт күнээх күөн көрсүлүү түмүгэр Саха сирин бөдөлгө дьолунаах кыйаһыны ситистилэр. Икки кыһыл көмүс, бири боруонса медаллары ылылар.

Платон КОРКИН.

61 сыл анараа өттүгэр бу күнүгэр Аба дойду көмүскүүр Улуу сэрии сабаламмыта

ВОЛГА КЫТЫЛЫТТАН ЭЛЬБАГА ДИЭРИ

Н.М.Протодакинов 1913 с. Хайахсыкка төрөөбүтэ, кэлин дьонно Холтобо нэһилигэр көһөн кэлэн олохсуйбуттара. Николай түөрт кылааһы мангай Уорбага, очкон Диринг оскуолаһыгар үөрэнэн бүтэрибэ. Үлэтин сирин үлэлэри комиссияга көмө суруксунан сабалаабыта, сир үлэлэр депутаттарга суруксунан сылдыбыта. Быстах кэмнэргэ Болуур сэбиэти Ядринскайга, Хадаар Собиэти Константиновка суруксунан сылдыбыта. Колхозка 1936 сыллаахха киирибэ. 1941 сыллаахха Аба дойдуну көмүскүүр Улуу сэрии сабалаһыттар Чурапчы оройуонугар сут-кураан турбута. Сүөһү аһыһыгар өрүс-эҥэр оройуоннарынан бэлэмниир кыһалба тирээбитэ. Николай Михайлович Намга олчуттар биригэздэлэрин биригэздиринэн ыппыттар. Канкэми, Чакыйа урэхтэринэн оттуу сырыттарына Нам военкома армияга ыгыгар бэбисэкини туттарыта, ону Нам райсовета броне бизан тохтолутта. 1942 с. бэс ыйын 26 күнүгэр иккисдэн бэбисэки тутан Намтан армияга барбыта. Ыйтан ордук айаһынан Чельбинскайга тийгэн 17-с тусла хайыһар биригэздэтигэр түбөһөн байыаннай үөрэххэ үөрэммитэ, стрелок буолбута. Фроннга 1943 сыл тохсунньулар ыппыттар, бастаан кулун тутарга Сталинград тыааһытынан резервэ буолбуттара, очкон танковай корпуска сыһарбыттар. Мантан ыла саллаат Николай Михайлович бой-обой түгэнэрдээх сулуспата сабаламмыта. Кыргыһы, кимэн киири... Өстөөхү үрүү будулһанын ортогугар сылдыбыта, түөртэ баас ылан эм-

тэнэ-эмтэнэ фронтка сэриилэһэ киирибэ, сахалыы этэххэ, бүтүн онгоһуулаах кийи буолан очкон ордон кыйыны үөрүүтүн өрөгөйүгэр тийэр дьоллолмутта. Кырыктаах кыргыһыма бастакы сурактэниитэ Динара-Ростов, Донбасс, Матвеев курган тыааһытынан буолбута. Өстөөх аатырбыт таас чохтоох, марганецтаах бадег промышленной киннэри сүтэриннээри улахан кыргыһыма буолбуттара. Николай манна буутугар баһыран полевой госпитальга эмтэммитэ уонна үтүөрэт бэйэтин чааһыгар түбэспитэ. Мелитополь тыааһытынан сэриилэһэ сыдыан, сэллэһиний 8 күнүгэр снаряд түһэн контузияланан Сталино куорат госпитальга киирибэ. 1944 сыллаахха олунньуга үтүөрэн фронтка үсүлүн барбыта. Крымга сэриилэһэ сыдыан муус устарыга граната чуҕас түһэн иһигэр баһыран, хаана баран, өлүк сүтэрэн эмиз госпитальга киирибэ.

1944 сыл ыам ыйыгар фронтка төрдүлүн киирэн, 116-с зенитнай полкага пулеметчиһынан сылдыбыта. Украинага Николай, Кривой Рог, Знамненка, Белая Церковь, Ровно, Ковель куораттары босхолостута, от ыйыгар Польша тыааһытынан Буг өрүскэ тийибэ. Польшаны босхолостууга кыттан 1945 сыл олунньулар Одер өрүс кытылыгар түгэммитэ. Мантан ыла фашистары бэйэлэрин сирдэригэр букатыннаахтык үлү сыһар соруктаах кырыктаах кыргыһылар сабаламмытара. Өстөөхтөр бүтэһик күнүгэр тирээбитин билэн харса суох утарылаһалара, Сарни икки өттүтэн хабыр этэ, элбэх өлүү-сүтүү, ха-

ан тохтуутун ортотунан билиги чаастарбыт Штрохов, Минневольдо, Шпрее, о.д.а. куораттары босхолостон, Берлин оскуруу өттүнэн тус арбаа Эльбага туар Магдебург куоракка сулалык тахсарга командование туруорбут соругун толорбуттара, союзнай сэриилэри көрсүбүттэ. Николай манна Улуу Кыайы үөрүүтүн билбитэ. Дьэ, ити курдук билиги бири дойдубаахпыт Н.М. Протодакинов Волгатан Эльбага диэри советскай норуот чулуу уолаттарын кытта саллаат килбизникэх сулуун аастыта.

Дойдугугар Холтобо 1945 сыллаахха сэттиний ый 23 күнүгэр арыллан кэлэн, эйэлээх олук үлүгэр киирэн үлэһэн-хамсаан, сэрииттэн көһүттэн айгыраабыт олох чөлүгэр түһэрибэ. Сельсовет исполкомун председателинан, ферма сэдиздиссыйинэн, тулуу биригэздиринэн, ысхылаат сэдиздиссыйинэн, лесничинэн уо.д.а. үтүс бастаахтык үлэһэбитэ. Үтүс сылларга колхозка ревизионнай комиссия председатели этэ, итэргэни-быһаһы кытта эйэлэспит, кырдыгынан утары этэр уонна ону ирдир буолан дириг ытыктабылы ылабыта. Кэргэнэ Мотрена Егоровнаһын биэс кыыс оҕону күн сирин көрдөрөн, үөрэттэрэн ыла онгортосбуттара. Ордолор билигин бары идэлээх үлөһүттар, ыл ийэлэрэ.

"Хорсунун иһин" бой-обой медалы, сэрии, үлэ медалларын кавалердара уоттаах сэрии ветерана Н.М. Протодакинов 1995 с. ыам ыйын 19 күнүгэр өлбүтэ.

П. Г. СТАРОСТИН,
Диринг.

Г.П.БАШАРИНГА АНАЛЛААХ УУС-УРАН АЙЫМНЫГА КОНКУРС ТҮМҮГЭ

Бири дойдубаахпыт, Саха норуота бүтүүн сүгүрүйэр чулуу уола — историческай наука доктор, профессор, бадег аграрник-ученай Г.П.Башарин төрөөбүтэ 90 сылыгар аналлаах улуустаагы уус-уран айымныга конкурс түмүгэ таһаарыллына.

Конкурсу киннэн икэн туттар төрөөбүт Сылан нэһилиэгин дьаһалтата уонна "Сага олох" редакционнай-издательскай холбоһук биллэрибиттэ. Ол курдук сыл устата ытыллыбыт конкурска жюри көрүүтүгэр ордук хото үөрэнэччи-учат өтө кытыбыта хайдаллаах. Аны үксэ Г.П.Башарин олохун, үлэтин сырдатты уонна ордолор киннээх аналлаах хоһоонунан кытыһылар баһыйда. Очкон кинини бадег аграрник-ученай быһытынан сырдаттыма бири эрэ кийи холонор көрдө. Тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктанар улуус дьонно-сэргэтэ бу өттүнэн Г.П.Башарин үлэһирин билэрибт, үөрэтэрибт уонна ону кэбэс кэнчэри ыччаах утумнаан тирдэрибт наара.

Жюри быһаарытынан бастакы миэстэни Мугудайтан, билигин Санкт-Петербургдаагы Үрдүкү технологиялар университеттарын II курсу студентката Елена ТЕРЮТИНА "Сүдү үчүнай Г.П.Башарин Мугудай кырдыабаастарын ахтылаһыгар", иккис Мугудайтан олохтоох орто оскуола XI-с кылааһын үөрэнэччигэ Юлия ТРОФИМОВА "Баһаарынны үөрэнэригэр" уонна үтүс миэстэни Чурапчы сэллэһинийтэн РФ үөрэбүритин туйгуна, улуус бочуоттаах гражданина Роман Максимович САВВИН "Чурапчылар — бурдугу үүнэрээччилэр" дигэн суруйууларынан кыттан ылылар.

Кыйаһылаахтар анал Дипломунан бэлэһэннэлэр уонна харчынан бириэмийэлэннилэр. Конкурсу тэрийбиттэр кыйаһылаахтарга уонна бары кытыһыттарга махтаһарын тирдэллэр, үтүс ситиһимлэри баһараллар.

Сылан нэһилиэгин дьаһалтата,
"Сага олох" РИХ.

НОРУОТ МААСТАРЫН ЧИЭСТЭЭНИН

М.Г.Сибиряков уо. д. а. этилэр. Бизэри РФ культуратын үтүөлээх үлэһитэ М.А.Герасимова салайан ытта. Театр фойетыгар норуот маастарын үлэһирин быһаһымаа тардыллына.

Акулина Ильинична өрөгөйдөөх үбүлүгүн үөрүүтүн

үлэһитэн туран, культура управлениета, "Ай" народнай студия, народнай театр коллектива итинчистин эбэрдэ тылларын тиртиһэр. Норуот төрүт культуратын, үтүс үгэстэрин өйүгэр-санаатыгар илгэр сылдыан, кэрэни олоххо киллэригэ, айыма, кэнчэри ыччаах тирдэмгэ үрдүк кылаһын сыһаһан, барда махтаһын биллэрдилэр.

Анна ЗАХАРОВА,
"Ай" народнай студия
салайааччыта.

Бэс ыйын 22 күнүгэр Чурапчытаагы П.М.Решетников аатынан народнай театр дьэтигэр улууска, ону аһан, республикага киник биллэр норуот маастара, көмүс тарбахтаах инстинг А.И.Ноготыцына 80 сааһын туолбут үбүлүгүн культура эйгэтин үлэһиттэ, аймак-билэ дьонно үөрүүлээх быһымаа-майыга бэлэһэтилэр. Дьоро кинээх эбэрдэ тыллары Дьохуускайтан кэлбит ыгырылаах ыалдьыттар, улуустаагы культура управлениетин аатыттан начальник

БИЛЛИЛЭХ ХУДОЖНИККА АНАЛЛАХ УЙГУ-ТУНАХ ЫҢЫАҒА

СР культураларын туйгуна, ЧФКСИ картиннай галереятын салайааччыта В.Д. Пинигина.

Ыгырмылаах ыалдыттары уонне нэһилиэк олохтоокторун улуус баһылыга, СР норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ И.Н. Аммосов эбэрдэһэтэ. Хоптобо нэһилиэтин баһылыга Н.М.Старостин искусствовед И.А. Потапов 70, художник Ю.В. Спиридонов 50 саастарын туолбуттарынан эбэрдэ суруктары, өйдөбүнүк бэлэктэри тутартаата, үбүлүөтүк ыһааһын бар дьонугар дьолу-соргуну баҕарда. Художник П.П. Романов төрөөбүт, олорбут сиригэр Чочуудаа правительственной комиссия баһаарытынан саха балаҕана уонна П.П.Романова аналлаах лааматыннык оҥотулунна. Ону олохо киллэрэргэ ыһааччы үлэһит ДьХУ студенаарыгар В.Лыткинга, А.Лавинга, Б.Бурнашевка, С.Докторовка, С.Ноевка, В.Шестаковка, Н.Корзинга, М.Федоровка, П.Федуровка уонна салайааччыларыгар, ДьХУ преподавателлэргэр, РФ үөрэҕиритин туйгунагар И.С. Лукинга махтал суруктары, өйдөбүнүк бэлэктэри тутартаата, инниэтин даҕаны биллиилээх художник үөскэбит Хоптоботун дьонун-сэргэтин кытта ыкса сибээһи тутуһан үлэлииллэригэр баҕарда.

Ыалдыттар художниктар А.П. Мунхалов, Ю.В. Спиридонов, В.Г. Петров у.д.а., Петр Петрович олохун, айар үлэтин туһунан кэпсэтилэр. ДьХУ директора К.П. Гаврильев олохтоох музыкальной оскуола үөрэнэччилэригэр аһаан студенаар үлэлэрин уонна училище преподавателлэрин тустарынан кинигэлэри бэлэктэтэ. Ити кэннитэн улахан концерт уонна спортивной оонньуулар буоллулар. Студенаартан

Горнай Магыраһын ыһаата Николай Корзин мас тардыһытыгар бастаан үөрдэ. Кизэтин бийыл аһыллыбыт тустуу саалатыгар Дькуускайдаагы ойуулуур-дүһүннүүр национальный музей үлэһиттэрэ Е.С. Пинигина уонна Е.К. Коледзеникова П.П.Романов үлэлэрин уонна Чуралчыттан төрүттээх художниктар харьыналары басталкаларын тэрийдилэр. Манна оҕо музыкальной оскуолатын Хатылылаагы фильмын үөрэнэччилэрэ (сал. И.С. Билокин) кыттаннар улахан сэргээрини ыллылар.

Нэҕүө күнүгэр Чочууда сайыллыка комплекс аһыллытын сирэ-туома ыһылына. Кыттыны ыла Д.К. Сивцев-Суорун Омоллоон аатынан Дькуускайдаагы Опера уонна балет театрын директора, биир дойдутаахпыт И.И. Наумов итинэки РФ уонна СР культураларын үтүөлээх үлэһиттэрэ, республикааҕы хореографической училище директора Н.С. Посельская, кини аймаҕа, Москваҥан сылдыар С.Р.Юльскай кэлбиттэр. Бу ытык сиргэ нэһилиэк кырдыаҕастара П.П. Плягонов уонна Н.Г.Федуров көһөрүлүү содула буолбуттарга, Аҕа дойду сэриитин кыттылаахтарыгар аһаан Кутурбан лааматынныгы туруорбуттарын кэпсэтэ сабыс-сага маһынан тутулуубут балаһан кылбайан турара өйдөбүнүк мэнэ бөлүһүн өссө ордук ситээн-хоторон, тускаран бизирбит. Балаҕаны тула үс үт бүтэй куруе иһигэр художник мольбертыгар моһуоннуур үрдүк олбохо П.П. Романов мэтириэтэ уруһуйдааһыт уонна олохун туһунан кэпсир таас биллэһэ туруорулуубут. Балаҕан иһигэр дыккы сиздэрэи ойуулаах сиргэ тэҥнэ сиргэ сытар. Аан бастаан эбэрдэ тылларын са-

ха биллиилээк художниктара, Петр Петрович аймаҕара этилэр. Опера уонна балет театрын солистара, норуоттар икки ардыларынааҕы конкурстар лауреаттара Ф.Шахурдина, Л.Кузьмина, А.Тимофеева, А.Тихонова уонна Ю.Баишев ырыаларынан-тойуктарынан мустубут дьону сактөрдүлэр. Комплекс тутуутугар үлэһиттэр Хоптобо нэһилиэтин олохтоокторо А.Сергеевэ, В. Кузьминга, В. Аммосовка, К. Пестеревэ уонна С. Эверстовка нэһилиэк баһылыга Н.М. Старостин махтанан туран өйдөбүнүк бэлэктэри тутартаата.

Ити кэннитэн ытык сэргэни туруоруу уонна саҕа балаҕаны аһы сирэ-туома ыһылына Манна Чуралчыттан норуот эмчитэ Е.Н. Макарова уонна ССРС культуратын туйгуна, хоту көһөрүлүү кыттылааҕа А.Д. Аммосов арчылааһыны оҥордулар. Мэнэ таас лааматыннык үрүт сабытын арыһын художниктар А.П. Мунхаловка, И.А. Потаповка, Ю.В. Спиридоновка, В.Г. Петровка уонна К.П.Гаврильевка сүктэрилиннэ. Бар дьон үөрүүтүн ортотугар үтүөкэн оҥотуулаах мэнэ таас аһылына, бари мустубуттар бу комплекс эдэр ыһааччы кэрэ-үтүөкэ угууа турар сиринэн буолуон баҕардылар.

Биир бэйэм икки сыл устата сүүрэн-көтөн, туруорсан баҕа санаам ыһыта ыһаа сымдыбыт үлэм олохо кирибипиттэн сүргэм улахан-нык көтөбүтүнэ. Манна, биллэн турар, биир дойдутаахтарбыт А.П. Мунхалов уонна И.А. Потапов үтүөлэрэ туһунан да кыйаан кэмнэммэт, ону таһынан улуус, нэһилиэк дыһалталара кыһаллан турумууттарын түмүгэр биллиилээк художник Петр Петрович Романов төрөөбүт сиригэр үлэһэк өйдөбүнүк оҥотуулан тура ситиһилиннэ.

Павел ФЕДОРОВ – Сомоҕо, журналист, Хоптобо.

Хатылыга Евдокия Михайловна уонна Дмитрий Алексеевич Батариныгар дьиз атылаһан буруу таһааран олорор кэмнэригэр күтүөт киһи быһылынан үгүстүк сылдьар, сороһор уолускабытыгар дьиз кэргэниин сайыллыр да курдук олорон оҕо-маса көмөлөһөр этибит. Талҕаһа иһэ куруук оҕолорунан толору, ыһа-тойук оргуйа олорор буолара. Улахаттар онгой-сагай көрбүт кырлары эгин араастаан саҕардан көрө-көрө киһилэр көрдүөстөрүнэн үөрүү-көтүү бөҕө буоллалара. Ити араас бэһиллэй сирэйдэри-харахтары эһэлэрэ Миһтэрэи оҕоньор отуттан таһан дьиз күлүгэр олорон көрө-көрө, иһилиттэн сылааныйан күөн бычыгыры оҕолоро бу баарга дылы. Эбэз Дьэбэһэй урааннаах үтүн күлгэ быыс булбакка күөстэнэр хоспохторуттан дьизэтин икки ардыгар түбүгүрэн бизрээс тэбэрэ.Биир-

Дьыллар уонна дьоннор

да итинник түбүгүрүү кэмгэр быыс булан кыраабыл тиистэнэ олордоһуна эмиз сайынын талҕаһарин иһэ толору оҕо буолар ыалларын Аржаковтар тустарынан токоолостум.

— Ийэлэрэ Маайа 1927 сыллааҕа Мугудайга Сэмэн уонна Маабыра Пермжовтарга төрөөбүтэ. Мин араспаанньам эмиз Пермжова этэ, онон хайдах эрэ уруу-тарым тардыһар курдуктук. Халдьыа Холболоох дьиз кыстыктаах, туора муостаах таптаан тобуруһулар, киһи кута-сүрэ бэркэ тохтуур Буукуба дьиз сайыллыктаах этилэр. Аҕалара хара өлүр дьизри колхоз үлэтигэр миколлибита, 1942 сыллааҕа маһыан өлбүтэ. Ийэтэ Маабыра оҕотоһу дыахталлар үтэстэринэн үрүт хараһын өрө көрбөккө, колхоз хотонун

“ГЕРОЙ-МААСА”

иккис дьиз оҕостон, ыһаанык-сытаабыта. Оҕолорго да бары тинийиммэт-түгэммэт, ыһаанык, үл-харчы суох кэмэ этэ, сыл баһыгар-атаһар этиһэн-арыынан дохуот үлэстэн олорбулут, — дьиз оҕотоһу быстарыктаах бидэн дьыллар быыстарын сэгэтэн, иһа хараһар көрөн олорон, киһи эрэ сэргээх курдук кэпсээн сыһыбыта.

Мария Семеновна Пермжова-Аржакова дьылга хаан ыһааһын сиргэ түспүт сэрэбиэйэ, оҕо түспүт оҕоһуута хайдах-туох буолбутай? 1938 с. оҕуола боруогун атылаабыта эрэри, үһүнүк үөрэммитэҕэ. Кураан саһылаан, олох кыһарбана кыһарыйан, онно эбим сэрим алдархайа мэнэстэн, Чуралчы оройуонун 41 колхозун хоту балык бу-

дугар көһөрүү 15 саастаах Маайа дьарамай саныгар ыар сүгүһэр буолан тайааммыта. Эдимиһин кытары ханнак эмэ ыһаактарын, маһыларын сыйһын дүлүг талыһаҕа тизээн, оҕуһунан Аллараа Бэстээх бизирэтин булбуттара. Мантан салгыы борохотунан хас эмэ күнү быһа күлүргэтэн Кэбээйи сирин булан балык булдугар үлэһитинэн барбытара. Улахан дьону кытары тэбис-тэнгэ халлаан суфуктуйуута туран, кыһа харанарыар дьизри күөл халыг хаарын күрдүүтүн саҕалаан ойбон алларытыгар тийэ кыһаах үлэни толороо билигин дууһатыгар оспот баас буолан уйаланнаҕа. Куттуннээх таһааска кэлэ дуо, ачык аҕардаах барыта “кыһымы, фронт туһа”

Николай Дмитриевич Аржаковка кэргэн таһан Хатылыга сүктэн кэлбитэ. 1977 с. бочуоттаах сыннаһаһа таһаар дьизри колхозка, кэлин дөһсөд, балыһа энэр үтүө субастаахтык, общественнай үлэни арҕыс оҕостон үлэһитэ.

Кэргэнэ Николай Дмитриевичтин 35 сыл устата илэ-эктик-эйлээхтик олорон, чакчы да сирдэри дьолу билэн, 11 оҕону төрөтөн, улаатыннаран олох көрө дьуолкатын сымээр, араас идэлээх, биир дойдутаахтара киһи тутта саныыр дьонноро буолбуттарынан Мария Семеновна 75 сааһын бэлкэтэри олорон санаан кэллэһинэ, дууһатыгар дьол-үөрүү сылаас тыһа илгийэр.

Улахан уол Анатолий Чуралчы оройуонун чемпион-тракториһа, билигин “Аартык” ХЭТ тутаах үлэһитэ. Кэргэнэ Наталья Ивановна санэпиднадзор киһитигэр үлэтир, үс оҕолорго. Иккис уол Николай федеральной казначейство Дькуускай куораттааҕы отделын кылаабынай специалиһа, үс уол оҕолор, кэргэнэ Светлана Кирилловна СГУ БГФ преподавателэ, географическай наука докторо. Улахан кыыс Марианна Дькуускайдаагы “Сахателеком” ГП кылаабынай инженера, икки кыыстаах. Үлүс уол Владимир “Якутавик” ааһар-суоттуур киһини кылаабынай инженерэ, үс оҕолор, кэргэнэ Степанида Егоровна идэтинэн врач. Иккис кыыс Зинаида Дькуускайдаагы Саллык научнай-чинчийэр институтугар мадэстра, кыыстаах. Тердүс уол Семен “Битниги” бааһынай хаһаайыстыбатын салайааччыта, 4 кыыс оҕолор, кэргэнэ Анна Константиновна Хатылыга страхо-

вой аҕыһынан үлэтир. Бэһис уол Дмитрий идэтинэн суоптар, куоракка чааһынай тэриһтэ үлэтир, кэргэнэ Александра эргээн үлэһитэ, биир оҕолорго. Алтыс уол Михаил Кылааннаха Дькуускай үлэһитэ, кэргэнэ Ольга Романовна учуутал, икки оҕолорго. Кыра, сэттис уол Марк тыа хаһаайыстыбатын информационай киһини Чуралчытаагы филиалыгар үлэтир, кэргэнэ Хатылы Михаилловна Хатылы оскулатыгар учууталлыыр, икки оҕолорго. Мария Дькуускайдаагы Медицинскэй киһи кардиологическай отделениетын снэстэрэтэ, икки оҕолор, кэргэнэ Иван Иванович “Туймаада-Драймонд” специалиһа.

Оҕоһос түгэһинээһин оҕо, кыра кыыс Светлана Кэбээйи улуутун “Луксун” ГУП директора, кэргэнэ Савва Саввич суоптар, төрөт оҕолорго.

Бу саас-сааһынан кэпсэммит оҕолор ийэлэрин, норуот таптаан “Дьоруой Мааса” дьиз ааттыыр кырдыаҕастарын түөлүн элбэх медаллар, знактар, ол иһигэр Герой-ийэ кэмүс медала кыргэтэллэр. Бочуотунай грамоталарын, Махтал суруктарын ааһан сиплэһин. Мантан снэттэрэн, үрдүк трибунаҥан этилэр “Саха дьолугар төрөөбүт” дьиз дорбоонноох тыллар күн күбэй ийэ Мария Семеновнаҕа анаар курдуктар. Маннак ыаллар баар буоланнар саха саха буолан, “сай-һат” дьиз үйэттэ-үйэҕэ байэтин сээрбэктин сүтэрбөккө ууһаан-тэһийэн кэллэҕэ.

Гавриил ПОПОВ.

Хаартыскаҕа: Герой-ийэ М.С. Аржакова оҕолорун снэһарин ортотугар 1997 с. 70 сааһын бэлэтир үбүлүөтүгэр.

Үөрэнэзччилэргэ аналлах талаарыг

Ген СОЛОВЬЕВА,
9-с пылесос. Хитрым.

